

Književnost.

Spake. Satire, humoreske in drugo. Spisal dr. V. Korun. — Ljubljana 1910. Kleinmayr in Bamberg. Str. 182. Cena ? — Te knjige ni bilo prav nič treba. V sedanjih težkih časih je toliko resnične žalosti in slabe volje, da nima nihče pravice greniti nam življenja še s slabimi satirami in bridkimi humoreskami. In Korunova zbirka je tako nepotrebno zlo. Sirovo podlistkarsko gradivo, nemarno zmetano v knjigo, nastopa s pretenzijami humoristike. V zvezku, ki obsega skoro dvesto strani, je najti komaj več kot eno resnično humoresko („Budoar naše Minke“), drugo je banalen in oduren nezmysel, ki nima s slovstvom nič opraviti. Satiram so vse osti odlomljene, dovtipi so — z malo izjemami — okorni, narejeni s pridnostjo in trudom ter nimajo niti kot karikature pravice do obstanka, ker je tudi za dobro karikaturu treba duha in umetniškega znanja. Ali naj mar spaki „V koga sem se zaljubil“ in „Hero in Leander“ smatramo za literaturo? Ko bi imeli opraviti z mladičem, v katerem je mogoče umoriti prepovedana slovstvena poželjenja, bi se ne pomišljali niti za trenutek, da krstimo ti dve humoreski z literarno bedarijo prve vrste. V slučaju dr. Koruna bi bila ta beseda premalo spoštljiva, a tem bolj zaslužena.

Toda ne samo teh dveh, tudi ostale humoreske označuje tesno in nizko obzorje, v katerem so pisane, zakotno-gostilniška duhovitost in cvičkarska poezija. Mi vse to odklanjamo, kakor bo knjigo odklonilo tudi naše leposlovje, ki je vse prezdravo in prerazumno, da bi moglo sprejeti to nebogljeno dete slabega okusa. Celo kritik, ki so mu „Spake“ bile pogodu — če smemo verjeti tudi njegovi zapisani besedi — je priznal, da jim ne gre mesto med literaturo. Človek bi potem le še rad vedel, čemu se taka knjiga sploh piše in zakaj sta jo morala založiti ravno Kleinmayr in Bamberg.

Izidor Cankar.

Knjige Družbe sv. Mohorja.

Trije rodovi, spisal Engelbert Gangl. Ta knjiga je izšla izvan programa in jo dobe udje v zameno za molitvenik, ako izrečno žele. Celotna kompozicija se ne more imenovati posrečena. Nemogoče je najti v delu vodilno misel. Opisujejo se trije, ali pravzaprav petero rodov: Stari Zavinjščak, sin Jože, vnuk Frice, pravnukinja Nadina in prapravnuk Egidij. To naštevavanje rodov je pa popolnoma mehanično in ni nobene notranje zveze v razvoju dejanja. Naj se primeri Sheehanova „V dolini krvi“ in Ganglovi „Trije rodovi“. V prvi povesti je zgodovina štirih rodov v tesni zvezi med sabo. Greh očetov se prenese do četrtega rodu in ljudstvo sovraži še v četrtem rodu potomstvo izdajalca. Zgodovina štirih rodov je zgodovina boja Ircev zoper svoje zatiralce. V Ganglovi povesti sledi pa čisto mehanično rod za rod in čitatelj dobi vtis, da se je končala s petim rodom, ker je bilo to slučajno za obseg knjige dovolj.

Vmes nastopajo osebe, ki pravzaprav niso v nobeni zvezi z razvojem treh rodov in bi se lahko popolnoma prečrtale, ne da bi se v knjigi opazila

kakršnakoli pomanjkljivost. Vsa povest dela vtis kakšnega albuma. Nastopi oseba, pove se o njej nekaj dogodkov, potem se pa obrne list in začne se pripovedati o drugi osebi.

Veliko je v tej povesti nabranega literarnega gradiva, toda ni izdelano in izpiljeno. Imamo nesrečnega Marka, ki bi lahko služil za predmet posebni novelici. Zgodovina nesrečnega Pavla je za to povest predolga in brez logične zveze, ako bi se pa obravnala posebej, bi nastala iz nje novelica. Seveda je predmet močno izrabljen in bi samo jako nadarjen pisatelj mogel iz njega iztisniti še kaj izvernih glasov.

Preveč je tudi v vsej povesti čutiti učitelja in vzgojitelja. S slovesnim glasom ali jokajočim tonom se dajejo dobri moralni nauki, ki bi morali izvirati neposredno iz dejanja in pripovedovanja samega. Sploh je v slogu preveč jokavosti in sanjavosti. Kítica neke pesmice se ponavlja neprenehoma, a je poleg tega tudi še jako slaba in medla. Enkrat bi popolnoma zadostovala.

Povest „Treh rodov“ bi si predstavljali nekoliko drugače. Saj imamo med našim narodom teh povesti jako veliko in bi jo bilo treba samo neposredno vzeti iz življenja.

Prvi rod: Oče, stara kmetska korenina, in mati, pobožna ženica in varčna gospodinja. Vzmogla sta se gmotno nad sovaščani, zbirata krajcar h krajcarju in položita temelj h kmetški magnatski rodbini. Temu vzoru bi nekako odgovarjal prvi rod v Ganglovi povesti, samo ako bi ne bil tako slabo izpeljan ta del. Razne neumnosti in drobnarije se opisujejo naširoko, jako značilne poteze pa izpadejo popolnoma medlo.

Drugi rod: Stari kmet bahač hoče svojega sina bogato oženiti in narediti iz njega kmetskega magnata. Ta magnat nadaljuje očetovo delo v veliko večjem slogu in brez vsake primesi one naravne dobre vere, ki se je še kazala tuintam pri očetu. Postane kmetski graščak, slavohlepnež, hoče igrati veliko vlogo tudi v javnem življenju, se spusti v politično delovanje in postane vodja stranke v svojem okraju. Tu je Gangla že popolnoma zapustila sila in ideja se je razblinila in izgubila. To pomanjkljivost je pa zamašil z različnimi neslanostmi, ki nimajo s stvarjo nobene zveze, a markantne poteze je popolnoma zabil. Seveda, ako bi hotel opisavati življenje realno, bi se moral dotakniti naših javnih in političnih razmer na deželi, kar bi pa nikakor ne bilo po Ganglovi političnem programu. Ideja povesti treh rodov je bila ponesrečena že v trenutku, ko jo je vzel Gangl v roke.

Tretji rod je rod propada. Vnuk se izneveri popolnoma svoji zemlji in svojemu narodu, zapravi od očeta in deda nagrabljenega premoženje in konča slednjič s katastrofo ali pa v popolni pozabljenosti v tujini.

Takih povesti treh rodov je med našim narodom veliko in naše ljudstvo bi moralo biti hvaležno pisatelju, ki bi jo enkrat predstavil v književni obliki. Ganglovo delo pa ne odgovarja temu, ker je preveč nabasal v svojo povest raznega mašila in solzavega pripovedovanja, popolnoma nezadostno pa predstavil

razvoj dejanja. To pa predvsem zato, ker se je iz razumljivih razlogov skrbno ogibal vsake poteze, ki karakterizira te tri rodove v njihovih razmerah k slovenskemu katoliškemu prebivalstvu in njihovo stališče v našem javnem političnem življenju.

Tretji in četrti rod sta s stališča harmonične celote samo nekak drivesek. Zgodovina teh treh rodov je izčrpana s prododom vnuka. Slika zadnjega potomca teh rodov, mladega duhovnika, bi bila lepa in simpatična, ako bi ga videli sredi njegovega dela na novi postojanki. Žalibog je tudi tukaj preveč jokavega govorjenja in premalo pozitivnega dela. Sezida se šola in zasade se ameriške trte in to naj bo rešitev vsega vprašanja! Po našem mnenju bi moral pisatelj, ko je predstavil razvoj, delovanje in padec treh rodov na naši zemlji, v epilogu predstaviti nekak program, kako urediti razmere v domovini, da ne bodo mogli več na posameznih točkah naše zemlje nastajati taki pojavi. Primerna je za glavno osebo takega epiloga oseba duhovnika, umetniško in estetično je lepo, da izkuša zadnji potomec popraviti, kar so pokvarili njegovi predniki. Toda samo s šolskim zidovjem in ameriško trto se to ne bo doseglo. Tak duhovnik bi moral pač pričeti drugače.

Gangl je posegel premalo globoko in ni predstavil razvoja treh rodov tako konkretno, kakor bi bilo treba v naših razmerah. Tega je pač krivo njegovo politično stališče. To je glavna napaka knjige.

Dr. L. Lénard.

Anton Medved: Slovenske legende. Ta zbirka slovenskih legend je lepa in primerna ter se bo rada čitala. Misel, izdati za naše ljudstvo tako zbirko, se more imenovati srečna. Narodnih legend naš rajni pesnik ni sprejel v svojo zbirko. Izjem je samo dvoje. Razloge za to je navedel v predgovoru. Zdi se mi, da se je postavil na nekoliko pretesno stališče. Dobilo bi se tudi med narodnimi legendami nekaj tvorov, ki imajo umetniško vrednost. Izmed naših pesnikov so zastopani: Najbolj številno Anton Medved sam. Tu lahko primerjamo tvore posameznih naših pesnikov in priznati moramo, da ima Medved na tem polju prvenstvo. Aškerčevih je dvoje. „Iškarjot“ je še iz njegove prve dobe in kaže vso silo Aškerčevega genija v teh časih. Kak razloček med to legendo in njegovimi poznejšimi pesnitvami! Levstikova je: „Živopisec in Marija“, ki se odlikuje z nežno preprostostjo in krepko obliko. Ena najboljših legend v tej zbirki je Opekova „Trepetlika“. Dalje je treba še omeniti Stritarjevo „Turki na Slevici“, ki je znana še iz šolskih čitank, Jenkov „Zaklad“, Jurčičevo „Praznik posvečuj“ in Prelesnikovo „Pšenično zrno“. Dobile bi se pa pesnitve, ki se morejo prištevati legendam, tudi še pri drugih slovenskih boljših pesnikih. Iz mladostne dobe našega pesnika, ki se je nekoč podpisaval Gojko, je živahna in lahkotekoča legenda „Zlati ključ“.

Poleg imen naših boljših pesnikov iz novejših dobe je zastopanih v tej zbirki še mnogo starejših pesnikov in novejših drugovrstnih. Ti proizvodi res nimajo posebno veliko umetniške vrednosti, popolnoma brez cene pa tudi niso in ljudstvo jih bo rado čitalo.

Dr. L. Lénard.

Slovenske večernice. 64. zvezek. Letošnje večernice nam prinašajo tri večje spise. Mlakarjev Trebušnik je Mohorjevim čitateljem star znanec, ki je ostal vsem v najboljšem spominu. Letos je šel na

slovanski jug in nam opisuje z živahnim dovtipom vtise s svojega potovanja. Vukova povest „Kar Bog stori, vse prav stori“ spada v oddelek kriminalnih romanov. Toda zanjo ne velja oni nekoliko trivialni pomen, katerega ima večkrat ta beseda. Povest je po vsebini jako lepa, spretno izvedena in se razvija naravno. Vršni se na Murskem polju in ta lokalizacija mora ugajati, ker imamo od tod še malo ljudskih opisov. Osebe in značaji sami na sebi so jako navadni in razvoj povesti ni posebno izviren. Potujoči revež Marko, ki pomaga zaljublencem iz zadrege, je v modernih literaturah nekaj tako navadnega, kakor je bil v rimskih šaloigrah za take vloge kak hišni suženj. Bogat kmet, ki noče dati svoje hčere poštemu bajtarjevemu sinu za ženo, je često rabljen predmet ljudskim povestim. Izrabljen motiv je tudi, da kdo izvrši zločin, potem pa obrne sum na kakšnega drugega, poštenega človeka, a se slednjič po kakšnem čudnem slučaju izkaže pravica. Vrlina povesti torej ne obstaja toliko v vsebini sami, kakor v spretni zvezi teh motivov in prijetnem opisovanju. Česnikova slika „Naši ljudje“ je sicer stilistično boljša od prve, toda motivacija je slaba. Dva pretepa razvozljata vozle zapletljajev. Človek pač ne bo tako hitro izpremenil svojih nazorov.

Drobne povesti. Edini pisatelj, ki je naveden z imenom v tej zbirki, je naš stari znanec Ivo Česnik. Njegovo pero se odlikuje zlasti z naravnim risanjem ljudskih postav in značajev. Manjka pa poglobitve misli, širjega obzorja in življenjske izkušnje. Drugi pisatelji so se podpisali s psevdonimi ali pa so ostali anonimni. To ni priporočilo za vrednost spisa. Nekatere reči so v resnici tako slabe, da bi bilo bolje, ako bi izostale. Jezik je mestoma pod vsako kritiko.

Dekle z biseri. Povest iz Neronove dobe. Angleško spisal H. Rider Hagger. Prevel J. M. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. — V slovenskem jeziku imamo že mnogo povesti iz rimskih in prvih krščanskih časov in vse se čitajo jako rade. Mohorjeva družba je izdala Fabiolo in Perpetuo, dalje imamo „Ben Hurja“ in Sienkiewiczov „Quo Vadis“, ter „Pojdimo za njim!“ Tudi naši domači pisatelji so se že poskušali na tem polju. Omenimo lepo Tavčarjevo novelico „Tiberius Panonicus“. Ta doba je v resnici tako zanimiva in obsega tako važne dogodke in dušeslovne probleme, da je skoraj neizčrpiliva zakladnica tudi za umetnost. Povest „Dekle z biseri“ nam opisuje to dobo od nove, povsem izvirne strani in prepričani smo, da se bo našemu ljudstvu priljubila ravnotako, kot so se druge povesti iz tega predmeta. Izšla je najprej v podlistkih „Slovenca“ in že takrat je splošno ugajala.

Črna žena. Zgodovinska povest. Priredil Javoran. Ponatis iz „Domoljuba“. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. Povest je zanimiva in pisana poljudno. Vršni se na našem visokem Gorenjskem v preteklih, žalostnih časih. Priporočljiva je kot poljudno berilo.

Dr. Jos. Tomišek: Antibarbarus. Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja. I. Ljubljana 1910. Zal. L. Schwentner. Natisn. Nar. Tiskarna. 67 str. Kdor ima le troho jezikovne izobrazbe, že lahko opazi, da je pri nas v zadnjih dveh desetletjih čut za slovniško natančnost in lepoto zelo opešal. Vzrok tega pojava